

JORD- OCH SKOGSBRUKETS BETYDELSE FÖR SYSSEL- SÄTTNINGEN ÅR 2006 I SÖDERMANLANDS LÄN OCH DESS LANDSBYGD

Innehåll	Sida
1 Bakgrund	2
2 Lantbruk och företagande på länets landsbygd	3
3 Länets jord- och skogsbruk	5
4 Jord- och skogsbrukets betydelse i länet	9

Bilaga 1: Definitioner och källor

**Bilaga 2: Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter i länet
fördelade på jordbruk och skogsbruk**

1 Bakgrund

Enligt officiell statistik (nationalräkenskaperna, NR) svarar jordbruket för 0,5 % av BNP. Dess andel av sysselsättningen i landet är enligt samma källa 1,8 %. Skogsbrukets andel av BNP är 1,0 % och av sysselsättningen 0,6 %. Dessa låga tal har medfört att många människor har fått uppfattningen att näringarna har liten betydelse för landets ekonomi och sysselsättning. Detta är emellertid missvisande, främst därför att nationalräkenskaperna genom sin uppläggning inte är ämnade att ge en fullständig bild av olika näringsgrenars ekonomiska betydelse.

Jord- och skogsbruket är avgörande led i produktionskedjor som sysselsätter betydligt fler människor än näringarna själva. De är basen för en omfattande verksamhet i andra näringar, främst livsmedels- och skogsindustrierna, men även hos underleverantörer i olika led. Det är resultatet av en utveckling i svenskt näringsliv som har pågått under mycket lång tid.

Vid det förra sekelskiftet var tre fjärdedelar av Sveriges befolkning sysselsatta i jord- och skogsbruk. Då var Sverige i stort sett självförsörjande med livsmedel. Alltjämt producerar det svenska jordbruket större delen av den mat som vi konsumerar. Den oerhörda produktivitetshöjning som skett inom jordbruket har delvis möjliggjorts genom mekanisering samt framsteg inom avel och växtförädling. En mycket stor del av produktivitetshöjningen har emellertid skett genom att många av funktionerna i äldre tiders jordbruk har flyttats över till andra näringsgrenar. Inom skogsbruket har sysselsättningen minskat kraftigt till följd av en långtgående mekanisering av avverkningarna

Numera köper man ofta utifrån sådana produktionsmedel och tjänster som tidigare producerades på gårdarna, t.ex. foder, utsäde, gödsel, energi, djurhälsovård, bokföring, redskap, byggnadsmaterial. Den dragkraft som tidigare producerades med hjälp av hästar och deras foder, köps numera från maskinhandlare och bensinstationer. Förädlingen på gårdarna har flyttats till mejerier, slakterier, sågverk etc. På detta sätt sysselsätter varje jordbrukare numera flera personer i andra näringar.

Minskningen av jord- och skogsbruket har medfört behov av en rad ekonomiska och sociala funktioner i samhället som tidigare på ett eller annat sätt tillhandahölls inom lantbrukshållen. Det gäller verksamheter inom såväl det privata näringslivet som i den offentliga sektorn, t.ex. bostadsbyggande, detaljhandel, storhushåll, barnomsorg, åldringsvård. Dessa verksamheter har numera i stor utsträckning koncentrerats till tätorterna och särskilt kommuncentra. De lämnar service till lokalbefolkningen i tätorterna och den omgivande landsbygden. I ett lokalt perspektiv, särskilt i landsbygdskommuner, är lantbruket i dag direkt eller indirekt en betydande del av underlaget för dessa servicenäringar.

Jordbruk, trädgårdsodling och skogsbruk bedrivs ofta i olika kombinationer, men även verksamheter utanför de areella näringarna kan ingå i jordbrukarnas företagande. I takt med att jordbruket minskat i omfattning har många jordbrukare mer eller mindre tvingats skaffa sig kompletterande sysselsättning. Ibland har detta skett genom att en eller flera familjemedlemmar tagit anställning utanför den egna gården och ibland har man satsat på nya verksamheter inom det egna företaget, vilka i många fall har blivit viktigare för företagen än deras jord- och skogsbruk. På detta sätt har många jordbrukare blivit mångsysslare, för vilka varje verksamhet är en viktig del av helheten. Detta

skall ses mot bakgrund av den låga sysselsättningsgraden på landsbygden och svårigheterna att där finna heltidssysselsättning. På landsbygden inklusive mindre tätorter är antalet sysselsättningstillfällen per boende ofta mindre än hälften så många som i större tätorter.

Utanför de större tätorterna är lantbrukarna den största småföretagargruppen. Genom sina kopplingar till andra näringar har lantbrukarna stor betydelse för småföretagsamheten på landsbygden.

Den svenska samhällsekonomin beskrivs i statistiken med SCB:s nationalräkenskaper (NR). Därur framkommer beräkningarna av BNP, vars främsta syfte är ett belysa den samlade produktionen i landets företag och offentliga institutioner. Detta kan emellertid inte göras genom att utan vidare summera all bruttoproduktion i företag och näringsgrenar. Eftersom företagen handlar med varandra och vidareförädlar varandras produkter skulle det ge betydande dubbelräkningar. Därför har man valt att i stället summera de producerande enheternas s.k. förädlingsvärden, dvs. bruttoproduktion minus inköpta råvaror, halvfabrikat, energi m.m. Förädlingsvärdena motsvarar i princip summan av arbets- och kapitalersättningar i de olika företagen i produktionskedjorna.

Detta betyder att sektorsindelningen blir mycket betydelsefull för resultatet. För en enskild bransch påverkas utfallet starkt av vertikal integration. Inom det svenska näringslivet har det blivit allt vanligare att olika delar av verksamheten flyttas ut ur företagen, det som numera ofta kallas "outsourcing". Detta är en viktig delförklaring till att industrisektorn i Sverige sedan lång tid krymper, medan tjänstesektorerna expanderar. Om t.ex. ett mejeri distribuerar sina varor med egna lastbilar, blir chaufförernas löner en del av mejerinäringens förädlingsvärde. Om mejeriet avvecklar den egna distributionen och i stället köper tjänsterna av åkeriföretag, leder det i statistiken till en krympning av mejerindustri och en expansion av transportsektorn. Många gånger har sådana förändringar skett genom att den egna distributionsverksamheten ombildats till ett särskilt bolag som då får en annan klassning i Nationalräkenskaperna. I praktiken har ingenting hänt, men i NR:s bokföring har en väsentlig förändring skett vad gäller fördelningen mellan näringsgrenar.

Den långsiktiga utveckling i jordbruket som beskrivs i det föregående har på detta sätt medfört att näringen bokförts för en allt mindre del av produktionen, samtidigt som andra näringars beroende av jordbruket ökat.

2 Lantbruk och företagande på länets landsbygd

I länet bor drygt 262 000 personer. SCB:s senaste tätortsundersökning (år 2005) av befolkningens fördelning på landsbygd och tätorter, visar följande:

	<i>Invånare</i>	<i>%</i>
Utanför tätorter	47 292	18,1
Tätorter med		
200-1999 invånare	32 452	12,4
2000-2999 invånare	7 533	2,9
3000-9999 invånare	42 188	16,1
10000 invånare eller mer	132 430	50,6
<i>Hela länet</i>	<i>261 895</i>	<i>100,0</i>

Drygt 30 % av länets befolkning bor på landsbygden och i mindre tätorter. Samtidigt finns endast 23 % av sysselsättningstillfällena där. Många

landsbygdsbor tvingas därför, om de vill bo kvar, söka arbete i tätorterna, dvs. arbetspendla. Det är naturligtvis bättre att pendla än att vara arbetslös eller tvingas flytta, men de flesta föredrar säkerligen att arbeta någorlunda i närheten av sina bostäder. Detta främst därför att man vill slippa de långa resorna i sig, men också därför att det underlättar dagligvaruinköp, dagislämning etcetera. Vidare medför omfattande arbetspendling från ett område att den lokala servicen till befolkningen i området blir sämre. Detta drabbar såväl lokalt arbetande som barn och äldre utan tillgång till bil.

På landsbygden dominerar småföretagen. De flesta företag startas små och förblir små under sin hela existens. De små företagens tillväxt står trots detta för ett mycket betydande sysselsättningstillskott. Det är genom deras stora antal som småföretagens bidrag till den totala sysselsättningsökningen blir stor. Enskilda småföretags tillväxt är normalt inte så imponerande. Många småföretagare vill inte heller bli stora. Särskilt steget att börja anställa personal är mycket stort, både ekonomiskt och med hänsyn till de stora krav av allehanda slag som myndigheter och fackliga organisationer ställer på arbetsgivare. Även för företagare som redan har anställd personal avstår många gånger från att utnyttja tillväxtmöjligheter, eftersom de riskerar att förlora sitt oberoende och kontrollen över företaget.

I det följande redovisas uppgifter om sysselsättning och företagande på landsbygden. Dessa uppgifter bygger på bearbetningar av SCB:s företagsregister. Uppdelningen på landsbygd och tätorter utgår från postnummer för de platser där arbetsställena finns. Sysselsättningssiffrorna har beräknats med hjälp av uppgifter om antalet anställda samt uppskattningar av antalet egenföretagare. De skiljde sig därför något från officiella sysselsättningsuppgifter. Användningen av postnummer medför att det inte är möjligt att dela upp landet i renodlade landsbygds- och tätortsområden, eftersom postens utdelningsområden inte är renodlade. Med landsbygd menas i detta avsnitt landsbygd och mindre tätorter upp till 2 000 invånare.

Såväl livsmedelstillverkning som skogsindustri finns i nästan alla Sveriges kommuner utanför storstäderna. Medan endast 18 % av all sysselsättning i landet finns på landsbygden, återfinns närmare 80 % av jord- och skogsbruket där. De delar som finns i större tätorter är främst handelsträdgårdar och sådana serviceföretag till jord- och skogsbruk som räknas till näringarna. Av sysselsättningen i livsmedels- och skogsindustri finns en tredjedel på landsbygden, vilket är nästan dubbelt så mycket som all sysselsättning.

År 2006 fanns i länet nästan 23 000 företag. Av dem var 98,5 % småföretag med färre än 50 anställda. Dessa små företag sysselsatte sammanlagt omkring 57 500 människor, eller 54 % av samtliga sysselsatta i länet. Utanför de stora städerna är de små företagen dominerande. I följande sammanställning visas företagets storleksfördelning på länets landsbygd och i de större tätorterna.

	<u>Landsbygd</u>		<u>Större tätorter</u>		<u>Samtliga</u>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Antal företag med						
0-9 anställda	9 668	96,0	11 438	89,0	21 106	92,1
10-49 anställda	334	3,3	1 128	8,8	1 462	6,4
Större företag	66	0,7	288	2,2	354	1,5
<i>Summa</i>	<i>10 068</i>	<i>100,0</i>	<i>12 854</i>	<i>100,0</i>	<i>22 922</i>	<i>100,0</i>

Antalsmässigt dominerar de små företagen fullständigt. På landsbygden utgör de stora företagen bara 0,7 %, mot 2,2 % i tätorterna. De stora företagen svarar dock för en betydligt större del av sysselsättningen enligt följande sammanställning.

Sysselsättning i företag med	<u>Landsbygd</u>		<u>Större tätorter</u>		<u>Samtliga</u>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
0-9 anställda	9 643	39,7	18 298	22,1	27 941	26,1
10-49 anställda	6 608	27,2	22 919	27,7	29 527	27,6
Större företag	8 037	33,1	41 399	50,1	49 436	46,2
<i>Summa</i>	<i>24 288</i>	<i>100,0</i>	<i>82 616</i>	<i>100,0</i>	<i>106 904</i>	<i>100,0</i>

Småföretagen svarar för närmare 67 % av sysselsättningen på länets landsbygd (inklusive mindre tätorter), och för 50 % i större tätorter.

Landsbygdens småföretagande är en viktig bas för infrastruktur och näringsliv: småindustrier, transport-, service- och handelsföretag. Detta gäller inte minst länets närmare 2 200 jord- och skogsbruksföretag.

Närmare hälften av företagen på Sveriges landsbygd hör till jord- och skogsbruk samt förädling av dessa näringars produkter. Eftersom dessa företag är små, är deras andel av sysselsättningen lägre. Sysselsättningens fördelning i länet framgår av följande sammanställning.

	<u>Landsbygd</u>		<u>Större tätorter</u>		<u>Samtliga</u>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Jord- och skogsbruk	1 893	7,8	564	0,7	2 457	2,3
Livsmedels- och skogsindustri	632	2,6	892	1,1	1 524	1,4
Övrig industri m.m.	5 692	23,4	13 216	16,0	18 908	17,7
Byggverksamhet	2 266	9,3	4 859	5,9	7 125	6,7
Handel och kommunikationer	5 068	20,9	15 389	18,6	20 457	19,1
Andra företag	3 312	13,6	13 659	16,5	16 971	15,9
Offentlig sektor	5 425	22,3	34 037	41,2	39 462	36,9
<i>Summa</i>	<i>24 288</i>	<i>100,0</i>	<i>82 616</i>	<i>100,0</i>	<i>106 904</i>	<i>100,0</i>

Sysselsättningen på landsbygden motsvarar inte dess befolkning. Om de i arbetsför ålder som bor på länets landsbygd skulle kunna arbeta där, dvs. om sysselsättningen skulle fördelas på samma sätt som befolkningen, skulle det krävas ytterligare 10 000 arbetstillfällen där.

3 Länets jord- och skogsbruk

Södermanland är ett litet län. Dess yta är 6 103 km², vilket motsvarar 1,5 % av hela Sveriges landareal. I länet bor 262 500 människor, eller 2,9 % av landets befolkning. Markanvändningen i länet i jämförelse med hela södra Sverige, med norra Sverige och med hela landet framgår av följande sammanställning.

2008-11-13

	<i>Söderman- lands län</i>	<i>Södra Sverige¹</i>	<i>Norra Sverige</i>	<i>Hela riket</i>
Tätorter	2,5	2,9	0,5	1,3
Jordbruk	24,3	20,3	1,4	7,8
Skog	54,6	57,2	53,0	54,4
Annan mark	18,6	19,7	45,1	36,5
<i>Summa</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

En fjärdedel av länets yta används till jordbruk, vilket är betydligt högre än i landet som helhet, men även högre än resten av södra Sverige. I länet finns det drygt 2 000 företag med minst 2 hektar åker. De brukar 127 000 hektar åker, vilket motsvarar nära 5 % av Sveriges åkerareal.

Södermanlands län hör till Svealands slättbygder. Landskapet är dock inte någon utpräglad slättbygd, utan ganska varierat. Jordbruksföretagen är igenomsnitt stora till åkerarealen och i huvudsak inriktade på spannmålsodling. Det är vanligare med mjölkkor än i andra slättbygder. Mjölproduktion finns främst i de sydvästra delarna av länet.

Drygt hälften av länets yta täcks av skog. Denna fördelar sig på ägare enligt följande (%):

Jordbrukare (med minst 2 ha åker)	41
Andra enskilda skogsägare	40
Övrigt (skogsbolag, staten, kyrkan m.fl.)	19
<i>Summa</i>	<i>100</i>

De två första kategorierna, det s.k. familjeskogsbruket, äger således fyra femtedelar av skogsmarken i länet. De svarar för ännu något mer av avverkningarna.

Annan mark, som omfattar myrar, berg m.m., utgör knappt en femtedel av landytan i länet. Det är mindre än hela riket och även något mindre än övriga södra Sverige.

De areella näringarna i länet omsatte år 2006 närmare två miljarder kr. Jordbrukets omsättning i länet har beräknats till 1,4 miljarder kr, trädgårdsnäringens till 73 milj. kr och skogsbrukets till 417 milj. kr, varav 82 % (342 milj. kr) i det s.k. familjeskogsbruket. Resterande 75 milj. kr avser skog ägd av bolag, staten, kommuner, kyrkan m.fl. Se *Tabell 1* på följande sida.

Dessa beräkningar avser de nämnda näringarna som sådana. Sedan lång tid har det skett en mycket omfattande strukturrationalisering av lantbruket. Detta har varit en följd av produktivitetshöjningar i kombination med reallt sjunkande priser. Trots rationaliseringar har det ofta varit svårt att uppnå en acceptabel lönsamhet inom det egentliga jordbruket. Många jordbrukare har därför slutat. Av de som är kvar har en del utökat sin produktion; andra har sökt sig andra, kompletterande inkomstkällor. Dels har man startat kompletterande verksamheter inom eller utom lantbruksföretagen (t.ex. stuguthyrning, gårdsbutiker, entreprenadarbeten), dels har man skaffat sig hel- eller deltidsanställning i andra näringar. Det sistnämnda har inte minst gällt lantbrukarhustrurna.

¹ Sverige utom de sex nordligaste länen.

Tabell 1 Bruttoomsättning i Södermanlands läns jord- och skogsbruk 2006, milj. kr

	<i>Bruttoomsättning i</i>			<i>Summa</i>
	<i>jord- bruk</i>	<i>träd- gård</i>	<i>skogs- bruk</i>	
Vingåker	98,8	8,7	28,1	135,5
Gnesta	90,3	0,6	33,5	124,3
Nyköping	285,6	17,9	96,4	399,9
Oxelösund	1,3	0,0	1,2	2,5
Flen	189,7	5,7	51,8	247,1
Katrineholm	298,3	7,7	78,7	384,7
Eskilstuna	269,4	28,1	69,4	366,9
Strängnäs	141,2	3,6	46,7	191,5
Trosa	39,6	0,6	11,4	51,6
<i>Sörmlands län</i>	<i>1 414,1</i>	<i>72,8</i>	<i>417,1</i>	<i>1 904,0</i>

Källor: EAA-kalkylen, den officiella jordbruks- och skogsstatistiken samt egna beräkningar

Jordbruksverket har undersökt omfattningen av jordbruksföretagens kompletterande verksamheter år 2005. Det framkom att av länets då 2 172 jordbruksföretag bedrev 960 företag minst en sådan verksamhet med en sammanlagd omsättning av närmare 600 milj. kr. Omfattningen av de kompletterade verksamheterna varierar starkt mellan de berörda företagen. Den genomsnittliga arbetstiden i sådana verksamheter var omkring 1 700 timmar per år, vilket motsvarar ett heltidsarbete. I en fjärdedel av företagen understeg årsarbetstiden 450 timmar, men i ungefär 40 % av företagen sysselsattes minst en person på heltid av sådana verksamheter. Vissa av verksamheterna är säsongbetonade, och den genomsnittliga årsarbetstiden kan då spegla en hög sysselsättning under en del av året och lägre under andra delar.

Tabell 1 ovan visar omsättningen i de tre näringsgrenarna jordbruk, trädgårdsodling och skogsbruk. I *Tabell 2* visas omsättningen i jordbruksföretagen, dvs. de företag som odlar minst 2 hektar åker eller har en stor djurbesättning eller en trädgårdsodling av viss storlek. I länet fanns 2 150 sådana företag år 2006.

Tabell 2 Bruttoomsättning i Södermanlands läns jordbruksföretag 2006, milj. kr

	<i>Bruttoomsättning i</i>			<i>Summa</i>
	<i>jordbruk, trädgård</i>	<i>skogs- bruk</i>	<i>övrigt</i>	
Vingåker	107,5	13,9	43,3	164,6
Gnesta	90,9	10,9	47,5	149,3
Nyköping	303,5	40,4	118,6	462,4
Oxelösund	1,3	0,1	1,1	2,5
Flen	195,3	20,2	72,5	288,0
Katrineholm	306,0	38,5	94,2	438,7
Eskilstuna	297,5	30,1	133,0	460,5
Strängnäs	144,8	17,5	66,3	228,6
Trosa	40,2	2,8	16,0	59,0
<i>Sörmlands län</i>	<i>1 486,9</i>	<i>174,2</i>	<i>592,5</i>	<i>2 253,6</i>

Källor: EAA-kalkylen, den officiella jordbruks- och skogsstatistiken samt egna beräkningar

LRF har undersökt medlemmarnas samtliga verksamheter inom företagen hösten 2008, dvs. förutom jord- och skogsbruk även andra verksamheter som bedrivs som näringsverksamhet, dvs. i princip samma sak som de kompletterande verksamheterna i Jordbruksverkets undersökning.¹ Se *Tabell 3.*

Tabell 3 LRF-medlemmars kompletterande driftsgrenar hösten 2008

	<i>Antal företag med respektive verksamhet</i>
Entreprenadarbeten	414
Produktion av förnybar energi	247
Förädling och försäljning av gårdsprodukter	42
Hästar (avel, trav, stallplatsuthyrning, etc.)	188
Förädling av trä	39
Snöröjning	108
Farmartjänst	71
Turism: mat och logi	81
Turism: annat (bl.a. med hästar)	116
Uthyrning av bostäder och lokaler	443
Vilt i hägn, vattenbruk	20
Andra verksamheter	94
Summa	1 863

Källa: Uppgifter ur LRF:s medlemsregister.

Dessa 1 863 kompletterande verksamheter har rapporterats av 1 206 jordbruksföretag i länet där brukaren är medlem i LRF. Det innebär att företagen bedriver i genomsnitt 1,5 verksamheter, vilket främst torde bero på att vissa kombinationer är vanliga. Antalet företag kan jämföras med Jordbruksverkets undersökning. Det högre antalet företag i LRF:s undersökning skall ses mot bakgrund av dels att den avser år 2008 jämfört med 2005 för Jordbruksverkets. LRF har årligen gjort motsvarande sammanställningar ut sitt medlemsregister, och de tyder på att antalet verksamheter ökar från år till år. Man bör också hålla i minne att alla jordbrukare inte är medlemmar i LRF. LRF:s uppgifter återges här främst för att ge en uppfattning om vilka verksamhetstyper som förekommer.

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) var i länet 3 000 personer år 2004 i större eller mindre omfattning sysselsatta i jord- eller skogsbruk. Av dem var det 2 490 personer som hade detta som enda sysselsättning. Ytterligare 510 personer hade jord- eller skogsbruk som huvudsysselsättning, men var dessutom sysselsatta i någon annan näringsgren. Slutligen var 1 250 personer huvudsakligen sysselsatta i andra näringar, men hade jord- eller skogsbruk som bisyssla.²

Det framgår inte av redovisningen, men man kan anta att de kompletterande verksamheterna har störst omfattning vid företag som inte är så stora inom det ”traditionella” jordbruket. Detta gäller också arbete utanför jordbruksföretaget. SCB har undersökt jordbrukarnas taxerade inkomster år 2006 av näringsverksamhet, dvs. i huvudsak jordbruk, och av tjänst, dvs. inkomst av anställning

¹ Dessa verksamheter betraktas således som kompletterande till jord- och skogsbruket, vilket beror på att denna rapport syftar till att beskriva de gröna näringarnas betydelse för sysselsättningen. I verkligheten kan dessa verksamheter många gånger vara viktigare för företagen än jord- och skogsbruk, som i de fallen snarare är att betrakta som kompletterande.

² På grund av en omläggning av statistiken kan sådana uppgifter inte redovisas efter år 2004.

utanför gården men även av pension. I *Tabell 4* redovisas taxerade inkomster av näringsverksamhet respektive tjänst för jordbruksföretag av olika storlek. Som storleksmått har använts den beräknade årsarbetstiden i företagens jordbruk. Som framgår av tabellen stiger inkomsten av näringsverksamhet som väntat med stigande företagsstorlek.

Tabell 4 Jordbrukarnas taxerade inkomster år 2006, kronor per person

Beräknad årsarbetstid i företaget	Näringsverksamhet		Inkomst av tjänst	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
-799	6 300	21 300	176 900	213 600
800-1599	11 100	43 900	162 300	154 200
1600-2399	20 700	83 800	151 200	94 800
2400-3199	33 500	111 800	137 000	58 600
3200-3999	52 200	140 600	120 600	38 800
4000-5599	57 600	150 200	116 600	38 900
-5600	64 900	149 400	112 900	44 900

Källa: SCB.

Dessa siffror är medeltal för hela Sverige av jordbrukarnas taxerade inkomster. Eftersom en företagare har vissa möjligheter till resultatreglering i deklarationen (bl.a. räntefördelning, expansionsmedel och kvittning mot tidigare förluster) är de taxerade inkomsterna en underskattning av jordbrukarnas verkliga inkomster av deras näringsverksamhet, som i medeltal kan vara omkring 50 % högre.

Det är främst männens inkomst av näringsverksamhet som stiger med företagets storlek, medan deras inkomst av tjänst samtidigt sjunker. För kvinnor sjunker tjänsteinkomsten inte lika mycket. Detta tyder på att männen oftare arbetar heltid i jordbruksföretaget, medan kvinnorna oftare har en stor del av sin sysselsättning utanför jordbruket. Jordbrukare och deras familjmedlemmar i länet hade år 2006 sammanlagt nästan 600 milj. kr i inkomst av tjänst. Som framgår av den föregående sammanställningen intjänades den största delen av detta belopp av brukare med små jordbruksföretag och av anhöriga till brukare av större företag.

4 Jord- och skogsbrukets betydelse i länet

Statistiska centralbyrån (SCB) ansvarar för beräkningarna av bruttonationalprodukten (BNP) i Sverige. BNP kan definieras som det samlade värdet av alla varor och tjänster som produceras i landet, i princip värderade till marknadspriser. Beräkningarna utförs i första hand för hela landet, men resultaten redovisas även regionalt fördelade i form av s.k. bruttoregionalprodukt, BRP. Ju mera resultaten bryts ned regionalt, desto osäkrare blir de. På länsnivå redovisas BRP fördelad på endast fyra produktionssektorer, senast avseende 2006. På grundval av dessa uppgifter har LRF för år 2006 beräknat BRP för hela länet till 59,1 miljarder kronor, vilket motsvarar 2,3 % av hela Sveriges BNP. Jord- och skogsbrukets andelar därav har av LRF skattats enligt följande:

	Milj.kr.	%
Jord- och skogsbruk	720	1,2
Deras förädlingsindustrier	1 060	1,8
Underleverantörer i alla led	1 650	2,8
<i>Summa</i>	<i>3 430</i>	<i>5,8</i>

Länets livsmedels- och skogssektorer med underleverantörer bidrar således med 3,4 miljarder kronor till Sveriges BNP, vilket motsvarar nästan 6 % av länets BRP.

Jord- och skogsbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter år 2006 i länet har beräknats till följande (antal sysselsatta):

Jord- och skogsbruk	2 820
Livsmedelsindustri	1 340
Skogsindustri	450
Övrig indirekt sysselsättning	4 130
<i>Summa</i>	<i>8 040</i>

Jord- och skogsbruket svarar för 2,5 % av sysselsättningen i länet. Som framgår av avsnitt 2 svarar de för 8 % av sysselsättningen på länets landsbygd (inklusive mindre tätorter med högst 2 000 invånare), där drygt 30 % av länets befolkning bor. Livsmedels- och skogssektorerna och småföretagen i övrigt har stor betydelse för landsbygdens näringsliv och sysselsättningen där.

För länet har jord- och skogsbrukets sammanlagda indirekta sysselsättningseffekter i förädlingsindustri och andra näringar beräknats till c:a 5 200 personer. Varje person som är sysselsatt i jord- och skogsbruket sysselsätter alltså ytterligare 1,9 personer i andra näringar i länet. Det är betydligt lägre än genomsnittet för hela landet (3,4), vilket i praktiken innebär att länets jord- och skogsbruk skapar sysselsättning även i andra län.

Länets livsmedelsindustri sysselsätter 1 340 personer, spridda över länets kommuner. Det sistnämnda gäller även länets skogsindustri, som sysselsätter 450 personer i ett antal mindre sågverk och snickerier m.m.

Den direkta och indirekta sysselsättningen i jord- och skogsbruket bildar som nämnts också underlag för lokala servicenäringar, t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, barnomsorg, skolor. I länet var år 2006 nära 42 000 personer verksamma i lokal service, eller c:a 39 % av samtliga sysselsatta i länet. Jordbruks- och skogssektorernas andelar – inklusive indirekt sysselsättning – har beräknats kommun för kommun. Dessa inducerade sysselsättningseffekter i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv har sålunda beräknats till ungefär 4 600 personer.

Om även dessa effekter beaktas utgör jord- och skogsbrukets produktion underlag för sysselsättning av sammanlagt 12 800 personer i Södermanlands län, eller nära 13 % av länets hela sysselsättning. Detta är lägre än medeltalet för hela riket (som är 16 %). Se *Tabell 5*.

Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter varierar starkt mellan kommunerna. De lägsta andelarna har skärgårdskommunerna Trosa och Oxelösund. Eskilstuna kommun har det största antalet sysselsatta som är beroende av jord- och skogsbruk, men inverkan av staden Eskilstuna medför att andelen ändå är ganska låg. Detsamma gäller i viss mån även Nyköping. Högst andel har Flen. Några kommuner har ganska mycket jordbruk – främst Katrineholm och Strängnäs – men då de indirekta sysselsättningseffekterna i dessa kommuner inte är så stora, blir de totala andelarna ändå inte så höga.

Tabell 5 Jord- och skogsbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter i länet år 2006, antal sysselsatta

	Total syssel-sättn.	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning				Summa syssel-sättn.	%	Induc. syssel-sättn.	Totalt	%
		Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- indu- stri	Annan indirekt syss.					
Vingåker	3 360	210	10	20	100	340	10,1	180	520	15,5
Gnesta	2 980	180	10	20	70	280	9,4	140	420	14,1
Nyköping	22 930	510	60	60	810	1 440	6,3	1 000	2 440	10,6
Oxelösund	5 500	0	10	10	140	160	2,9	60	220	4,0
Flen	6 270	380	340	60	240	1 020	16,3	520	1 540	24,6
Katrineholm	14 140	550	360	120	410	1 440	10,2	830	2 270	16,1
Eskilstuna	42 270	700	490	50	1 250	2 490	5,9	1 550	4 040	9,6
Strängnäs	10 880	230	70	90	300	690	6,3	390	1 080	9,9
Trosa	3 840	60	10	20	100	190	4,9	90	280	7,3
<i>Södermanlands län</i>	<i>112 170</i>	<i>2 820</i>	<i>1 360</i>	<i>450</i>	<i>3 420</i>	<i>8 050</i>	<i>7,2</i>	<i>4 760</i>	<i>12 810</i>	<i>11,4</i>

Bilaga 1

Definitioner och källor

Definitioner

Näringsgrenar

I jordbruksstatistiken är ett jordbruksföretag ett som brukar mer än 2 hektar åker *eller* som har en stor djurbesättning *eller* som bedriver trädgårdsodling av en viss omfattning. En jordbrukare är en person som driver ett sådant företag. Sysselsatta i jordbruk enligt jordbruksstatistiken är alla som i större eller mindre omfattning yrkesmässigt arbetar i jordbruksföretag.

I officiell sysselsättningsstatistik (NR, AKU, RAMS; se nedan) hänförs de förvärvsarbetande till näringsgren efter den huvudsakliga verksamheten vid deras arbetsplatser. Om flera verksamheter bedrivs vid samma arbetsplats bestäms näringsgrenen efter den verksamhet som sysselsätter flest personer.

I den officiella sysselsättningsstatistikens definition av *jordbruk* (näringsgren 01 enligt SNI¹) ingår, förutom jordbruk och trädgårdsodling, även vissa tjänster inom jordbruk, bl.a. semin- och avbytarverksamhet. Även pålsdjursuppfödning, renkötsel samt jakt- och viltvård ingår, men de utgör en obetydlig del av sysselsättningen.

I *skogsbruk* (näringsgren 02 enligt SNI) ingår förutom avverkning och skogsvård även service till skogsbruket, t.ex. plantskolor, virkesmätning.

Skogsbruket brukar delas in i småskaligt familjeskogsbruk och storskaligt skogsbruk. Familjeskogsbruk bedrivs på mark ägd av enskilda skogsägare, dvs. fysiska personer, dödsbon och fåmansägda aktieföretag. Storskogsbruk bedrivs på mark ägd av skogsbolag, staten, kyrkan m.fl.

Indirekt och inducerad sysselsättning

Jord- och skogsbrukets *indirekta* sysselsättningseffekter är den sysselsättning som produktionen genererar hos underleverantörer i alla tidigare led och hos förädlingsföretagen i närmast efterföljande led. De indirekta sysselsättningseffekterna har beräknats med hjälp av s.k. input/ outputteknik.

En näringsgrens *inducerade* sysselsättningseffekter är den sysselsättning som genereras i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv när de direkt och indirekt sysselsatta och deras hushåll efterfrågar varor och tjänster från lokala servicenäringar, t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, vård och omsorg, skolor..

Andelen av de lokala servicenäringarna som kan anses vara direkt eller indirekt beroende av livsmedelssektorn har bestämts på följande sätt. Till de lokala servicenäringarna har följande räknats: detaljhandel, restauranger, rekreation, kultur, lokaltrafik, post och tele (del), banker (del), förskola, grundskola och gymnasium, hälso- och sjukvård, barnomsorg, socialtjänst, reparations- och annan serviceverksamhet (del). I vissa fall beaktas bara delar av de nämnda näringarna, nämligen de delar som på det lokala planet tillhandahåller varor och tjänster till allmänheten.

Bland verksamheter som i detta sammanhang inte räknats till lokal service kan nämnas industri, partihandel, järnväg och flyg, statlig förvaltning, högre undervisning, forskning samt åldringsvård.

Livsmedels- och skogssektorernas andelar av den lokala serviceverksamheten har beräknats kommun för kommun. Dessa sektorers andelar i kommunerna har förutsatts vara desamma som deras andelar – inkl. indirekt sysselsättning – av den totala sysselsättningen.

Redovisade regionala sysselsättningssiffror avser den s.k. dagbefolkningen, d.v.s. att mänskorna redovisas på de län, kommuner etc. där de har sina arbetsplatser och inte efter var de bor.

¹ Svensk standard för näringsgrensindelning. I officiell statistik används för närvarande som regel versionen SNI 2002.

Källor

Uppgifterna i rapporten bygger i huvudsak på bearbetning av offentlig statistik. Det har eftersträvat att använda så aktuella uppgifter som möjligt. I praktiken har detta dock fått bestämmas av tillgången på data. De viktigaste källorna är följande:

- Nationalräkenskaperna (NR), Statistiska centralbyrån (SCB).
- Arbetskraftsundersökningarna (AKU), SCB.
- Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB. Bygger på samkörningar av olika register, bl.a. arbetsgivarnas kontrolluppgifter, länsstyrelsernas momsregister samt taxeringsuppgifter.
- Jordbruksverkets jordbruksstatistik med uppgifter om alla lantbruksföretag med arealer, djurantal m.m.
- SCB:s tätortsstatistik, senast avseende år 2005.
- SCB:s företagsregister med uppgifter om samtliga företag i Sverige samt antal anställda, allt branschfördelat med hög detaljeringsnivå och geografisk noggrannhet.
- SCB:s beräkningar av bruttoregionalprodukten, BRP.

De uppgifter om sysselsättningen som redovisas i rapporten bygger på Nationalräkenskapernas beräkningar för hela landet. De har fördelats på kommuner med hjälp av uppgifter från företagsregistret. För jord- och skogsbruk har dessa uppgifter kompletterats med data från jordbruksstatistiken och AKU.

Närmare beskrivningar av de olika källorna finns på Jordbruksverkets och SCB:s hemsidor www.sjv.se respektive www.scb.se.

Bilaga 2

**Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter i länet
fördelade på jordbruk och skogsbruk**

Jordbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning						
	Jord- bruk	Livs- medels- industri	Annan indirekt syss.	Induce- rad sys- selsättn.	Summa	% av all sys- sels.
Vingåker	160	10	60	120	350	10,4
Gnesta	150	10	40	100	300	10,1
Nyköping	390	60	500	660	1 610	7,0
Oxelösund	0	10	60	30	100	1,8
Flen	320	340	90	380	1 130	18,0
Katrineholm	410	360	230	580	1 580	11,2
Eskilstuna	520	490	650	1 030	2 690	6,4
Strängnäs	180	70	160	230	640	5,9
Trosa	50	10	50	50	160	4,2
<i>Södermanlands län</i>	<i>2 180</i>	<i>1 360</i>	<i>1 840</i>	<i>3 180</i>	<i>8 560</i>	<i>7,6</i>

Skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning						
	Skogs- bruk	Skogs- industri	Annan indirekt syss.	Induce- rad sys- selsättn.	Summa	% av all sys- sels.
Vingåker	50	20	40	60	170	5,1
Gnesta	30	20	30	40	120	4,0
Nyköping	120	60	310	340	830	3,6
Oxelösund	0	10	80	30	120	2,2
Flen	60	60	150	140	410	6,5
Katrineholm	140	120	180	250	690	4,9
Eskilstuna	180	50	600	520	1 350	3,2
Strängnäs	50	90	140	160	440	4,0
Trosa	10	20	50	40	120	3,1
<i>Södermanlands län</i>	<i>640</i>	<i>450</i>	<i>1 580</i>	<i>1 580</i>	<i>4 250</i>	<i>3,8</i>